

BRUIXA DE DOL: DES D'UNS ULLS DE DONA

Isidor Cònsul

Maria Mercè Marçal, Bruixa de dol. Edicions 62. Barcelona, 1992

Em penso que es pot partir de dues premisses prèvies per sintetitzar el valor de conjunt de l'obra de Maria Mercè Marçal: la primera es refereix a l'aportació poètica femenina i feminista més consistent de la literatura catalana actual, i la segona remarca que la seva trajectòria és una de les més sòlides de la colla de poetes que foren acomboiats per Llibres del Mall a començaments dels anys setanta.

I obro un parèntesi per recordar que a finals d'enguany en farà vint, de l'inici d'aquella peculiar aventura que fou Llibres del Mall. El projecte editorial nasqué, públicament, el 20 de desembre de 1973, el mateix dia que ETA feia impossible el post-franquisme amb l'atemptat a Carrero Blanco. Les beceroles, però, es poden rastrejar un temps abans, al pati de lletres de la Universitat de Barcelona, on els estudiants Ramon Pinyol, Xavier Bru de Sala, Maria Mercè Marçal, Miquel Desclot i Jaume Medina bescanviaven anhels i idees sobre poesia. Allí es gestà la idea de crear una infraestructura editorial que fos capaç de donar suport i sortida a les inquietuds de la poesia catalana jove. A partir del nucli originari dels capitans Pinyol, Bru de Sala i Marçal, Llibres del Mall acollí i aconduí un estol de veus i de propostes que es distingien, sobretot, per la seva diversitat i per la consciència militant amb què es reconeixien com a alternativa de renovació en la poesia catalana de les darreres dècades.

Ara, vint anys després del xarrampió i cinc de la fallida editorial, el panorama ha canviat substancialment: alguns dels capitans porten molt temps de silenci com a poetes i, per un altre costat, la majoria dels

autors del Mall han assajat camins complementaris en la narració, la prosa de memorial, la promoció cultural i l'edició. El judici dels anys ha garbellat considerablement el grup i ha consolidat algunes de les singladures encetades vint anys enrere.

Una d'aquestes veus de gruix i de solidesa és la de Maria Mercè Marçal de qui Edicions 62 ha començat a fer-ne una recuperació sistemàtica a partir de la segona obra, Bruixa de dol (1979). Es així perquè el primer recull, Cau de llunes (1976), disposa d'una edició normalitzada a la col·lecció Ossa Menor, mentre que la resta dels poemaris només es poden trobar, actualment, entre els llibreters de vell i en el volum d'obra completa, Llengua abolida (1973-1988), publicat a València per 3i4.

Trobo que la iniciativa és encertada perquè a l'obra poètica de Maria Mercè Marçal li convenia el toc d'una política editorial que hi posés ordre. Fora dels tres primers volums -els dos esmentats i Sal oberta (1982)- la resta de la poesia es presenta editorialment embolicada i no facilita gaire una relectura sistemàtica de la seva peculiar evolució. Per exemple, el 1985, el volum La germana, l'estrangera incorporà un llibre anterior, Terra de mai, publicat el 1982 per El Cingle. Era una editorial valenciana que no va arribar a temps de distribuir-lo perquè plegà veles l'endemà mateix de l'edició. Dos llibres, doncs, en un sol volum i la paradoxa que se'n desprèn, diria, és que les sextines de Terra de mai són més acostades al món anterior que no pas al tomb i a la crisi que inicia La germana, l'estrangera. D'una manera semblant, Desglaç, el darrer recull fins ara de la Marçal, no té un tractament editorial individualitzat i només es troba en el volum d'obra completa. Posar, doncs, una mica d'ordre en les fites i topants d'aquesta trajectòria ajudarà, sens dubte, a la correcta transmissió

d'una obra que interessà notablement des dels seus orígens. Així ho demostren, si més no, les sovintejades reedicions que han tingut els tres primers llibres.

EL TRIANGLE "JO-LLUNA-OMBRA"

A grans trets, es poden destriar dues etapes en l'obra de Maria Mercè Marçal, la frontera de les quals seria el volum La germana, l'estrangera. En la primera l'esquema poètic recurrent ve donat per la tensió entre el jo poètic, la lluna i l'ombra. I s'entén per ombra el llast, la zona no explorada, incontrolable, fat, lloc de subjecció i dels fantasmes paralitzadors. Així ho explica ella mateixa a les pàgines que obren -ahora pòrtic i poètica- Llengua abolida (1973-1988).

Bruixa de dol, doncs, s'inscriu en les tensions d'aquest esquema triangular que remet en, en la lluita i en el festí, a la pròpia solitud. Respecte de Cau de llunes, el llibre inicial i anterior, la veu poètica ha guanyat intensitats, ha perdut ingenuïtat, s'ha fet profundament lírica i no és difícil de rastrejar-hi els dos aspectes contrapuntats de la lluita i la festa. El banquet de l'amor, per exemple, troba les manifestacions més llamineres en els poemes eròtics de l'apartat Foguera Joana, cant lluminós de vitalitat, i en alguna peça anterior de Foc de pales. Ara bé, és un banquet que no satisfà, que sembla destinat a cremar (tots dos apartats parlen de foc) i que es tanca amb un caient de tristesa i amb el paisatge d'un bosc que ja només és estelles. L'amor té el deix amargant dels ametllons del poema Foravilers i esdevé estel amarg que cavalca a la deriva en els versos de Brida. Festí i lluita de l'amor, goig i tristesa, i la paradoxa d'un dolç enemic que para trapes amb els plecs del plaer.

De tota manera, el procés d'interiorització lírica, la solitud i la lluita s'accentuen en els sonets de l'apartat Bruixa de dol, on es

multipliquen els miralls, les imatges d'aigua i la consciència d'obrir camins / que em duen cap a mi, nit meva endins./ Baixo al meu pou, amb bleix de corriola. En els darrers apartats, el poemari recupera el to festiu i un tarannà marcadament feminista (Avui les fades i les bruixes s'estimen), per a cloure's amb el poema vindicatiu Vuit de març.

Bruixa de dol s'aclofa, doncs, en la cruïlla de tres camins: una fonamental agudització envers la problemàtica de la dona, el descobriment un punt angoixat de la solitud i la reivindicació de l'erotisme com una experiència essencialment sensual i lúdica. Tècnicament, el llibre combina la gravetat dels sonets amb els ritmes enjogassats del cançoner que és on llueixen millor les possibilitats i les capacitats poètiques de la Marçal. A la vora, és clar, de la innegable suggestió i de l'enorme capacitat evocadora de les imatges poètiques que tragina. Que serveixin d'exemple aquest parell amb què tanco el comentari: Tinc els ulls de fusta. / De tant en tant, un cuc hi plora. (...) Tinc un mirall al davant i a l'esquena./ Galtes avall la pluja em fa la trena.

Isidor Cònsul